

23- On Üçüncü Lem'a: Arkadaş! Zerrelerden tut seyyarelere kadar ve nakışlardan şemslere...

On Üçüncü Lem'a

Arkadaş! Zerrelerden tut seyyarelere kadar ve nakışlardan şemslere varıncaya kadar her şey, zatında, hakikatinde sabit olan “acz ve fakr”ın lisan-ı haliyle Sâni'in vücub-u vücudunu ilan eder.

Ve keza acziyle beraber, nizam-ı umumînin bozulmaması için hâmil bulunduğu acib ve mühim vazifeler cihetiyle Sâni'in vahdetine delâlet eder.

Binaenaleyh Sâni'in vâcib ve vâhid olduğuna her şeyde iki şahit olduğu gibi Hâlık'ın Ehad ve Samed olduğuna da her bir zîhayatta iki âyet vardır. (* İhtar: Kâinatın eczasından her bir cüzün elli beş lisanla Vâhid-i Ehad ve Vâcibü'l-vücud'u ilan etmekte olduğunu, Kur'an'ın feyzinden fehmedip icmalen Katre namındaki eserimde beyan etmişimdir. Arzu eden oraya müracaat etsin.)

“Zerrelerden tut seyyarelere kadar...”

Yani en küçük varlıktan en büyük varlığa kadar her şey bu delile dahildir. **Zerre**, atom gibi en küçük parçaları; **seyyare**, gezegenleri ifade eder. Küçük-büyük fark etmez; her şey kendi hâliyle Allah'a muhtaç olduğunu ilan eder.

“Nakışlardan şemslere varıncaya kadar...”

Nakış, varlıkların üzerindeki ince sanat, süs, ölçü ve hikmettir. **Şems** ise güneştir. Yani bir çiçeğin rengi, bir kelebeğin kanadı, bir yaprağın damarı gibi ince nakışlardan tut; güneş gibi büyük varlıklara kadar her şey aynı hakikati söyler.

“Her şey, zatında, hakikatinde sabit olan acz ve fakrın lisan-ı haliyle...”

Her şeyin özünde acz ve fakr vardır. Acz, kendi kendine hiçbir şeye gücü yetmemesidir. Fakr ise var olmak, yaşamak, devam etmek ve vazife görmek için başkasına muhtaç olmasıdır.

Yani en küçük varlıktan en büyük varlığa kadar her şey bu delile dahildir. Zerre, atom gibi en küçük parçaları; seyyare, gezegenleri ifade eder. Küçük-büyük fark etmez; her şey kendi hâliyle Allah’a muhtaç olduğunu ilan eder.

Küçücük Bir Tohumun Lisan-ı Hali

Bir incir çekirdeğini avucunuza alın. Kuru, cansız, ahşap gibi bir zerre.

- **Acz (Güçsüzlüğü):** Bu çekirdeğin ne aklı var, ne elleri var, ne de toprağı yaracak bir matkabı var. Kendi başına bir santim öteye gidemez.
- **Fakr (İhtiyaçları):** O çekirdeğin ağaç olabilmesi için güneşe, bulutlardan incek yağmura, topraktaki minerallere, gece ve gündüzün dönmesine yani bütün bir kâinat fabrikasının çalışmasına ihtiyacı vardır.
- **İlan Ettiği Gerçek:** O aciz ve muhtaç çekirdekten, tonlarca odunu olan, yüzlerce yaprağı ve meyvesi olan devasa bir incir ağacı çıkar. Çekirdek hal diliyle der ki: *“Benim ne güneşi döndürecek gücüm (acz) ne de suyu gökten indirecek zenginliğim (fakr) var. Üzerimdeki bu muazzam ağaç, her şeye gücü yeten bir Sâni’in (Yaratıcının) varlığını kör gözlere bile ispat eder!”*

İnsan Midesinin Lisan-ı Hali

Kendi bedenimize bakalım. Mide, etten yapılmış küçük bir torbadır.

- **Acz:** Midenin bir aklı, kimya laboratuvarı veya gıdaları sentezleyecek şuuru yoktur. Yediğimiz bir elmanın içindeki vitaminleri bilmez, onları saç teline mi yoksa tırnağa mı göndereceğini hesaplayamaz.
- **Fakr:** Midenin doyması ve bedenin yaşaması için dünyadaki bitkilere, ağaçlara, o ağaçları yeşerten bahar mevsimine muhtaçtır.
- **İlan Ettiği Gerçek:** O şuarsuz, akılsız et parçası (mide), dünyanın öbür ucundaki güneşe ve toprağa bağlı çalışır. Bu hal diliyle der ki: *“Beni ve yediğim elmayı yaratan aynı eldir. Benim ihtiyaçlarımı (fakr) bilen ve benim yapamadığım sindirim kimyasını (acz) benim içimde kusursuzca işleten, varlığı zorunlu olan bir Yaratıcıdır.”*

Arının Lisan-ı Hali

Küçücük, zehirli bir böcek olan arıyı düşünün.

- **Acz:** Arının matematik eğitimi, kimya diploması veya mimarlık bilgisi yoktur.

- **Fakr:** Bal yapabilmek için binlerce çiçeğe, o çiçeklerin açması için de güneşe ve yağmura muhtaçtır.
- **İlan Ettiği Gerçek:** Arı, o güçsüzlüğü ve bilgisizliği (acz) ile kusursuz altıgen petekler inşa eder. İhtiyaçları (fakr) çok olmasına rağmen, kendi midesinde insanların şifa bulduğu balı üretir. Arı vızıldayarak adeta şöyle der: *“Benim gibi akılsız bir böceğin bu mühendisliği kendi başına yapması imkânsızdır. Bana bu ilhamı veren, beni çiçeklerle konuşturan sonsuz kudret sahibi bir Sâni’dir.”*

Dünya Gezegeninin Lisan-ı Hali

- **Acz:** Dünya; taş, toprak ve sudan oluşan, direksiyonu ve motoru olmayan kocaman bir küttedir. Kendi kendini çevirecek, yörüngede tutacak bir gücü yoktur.
- **Fakr:** Üzerindeki hayatın devamı için Güneş’ten gelecek ısıya ve ışığa, atmosferin korunmasına, Ay’ın gelgitleri dengelemesine şiddetle muhtaçtır.
- **İlan Ettiği Gerçek:** Hiçbir şuuru ve gücü olmayan (acz) bu taş parçası, uzay boşluğunda milimetrik bir hesapla, sarsmadan, içindeki canlıları dökmeden muazzam bir hızla döner. Dünya hal diliyle kainata seslenir: *“Ben kendi başıma boşlukta asılı kalamam. Benim acizliğim ve güneşe olan muhtaçlığım (fakr), beni yörüngemde tutan görünmez ve sonsuz bir Kudret’in varlığını ilan eder.”*

Yeni Doğan Bebeğin Lisan-ı Hali

Dünyaya gözlerini yeni açmış bir insan yavrusunu hayal edin.

- **Acz:** Canlılar içinde en aciz doğan varlık insandır. Bebeğin elleri var ama ekmek tutamaz, ayakları var ama yürüyemez, akli var ama derdini anlatamaz. Kendini sinekten bile koruyamaz.
- **Fakr:** Beslenmeye, ısınmaya, sevgiye, şefkate ve korunmaya tepeden tırnağa muhtaçtır.
- **İlan Ettiği Gerçek:** Bebek doğduğu an, daha o istemeden ve bilmeden, annesinin göğsünden onun yaşına, midesine ve ihtiyacına en uygun, steril ve sıcak “anne sütü” musluğu akmaya başlar. Ne anne o sütün kimyasını ayarlayabilir, ne bebek bunu talep edebilir. Bebek o mutlak acizliğiyle ilan eder ki: *“Ben çok zayıfım (acz) ve çok muhtacım (fakr). Ama beni bilen, bana acıyan ve bu rızkı tam vaktinde gönderen şefkatli bir Sâni’ var.”*

Ve keza acziyle beraber, nizam-ı umumînin bozulmaması için hâmil bulunduğu acib ve mühim vazifeler cihetiyle Sâni’in vahdetine delâlet eder.

- **Nizam-ı Umumî:** Kâinattaki genel düzen, ekosistem, büyük denge.

- **Hâmil Bulunduğu:** Sırtlandığı, üstlendiği.
- **Acib ve Mühim Vazifeler:** Hayret verici ve çok kritik görevler.
- **Sâni'in Vahdetine Delâlet Eder:** Sanatkâr olan Yaraticının tek ve bir olduğuna işaret ed

Arının Tozlaşma Vazifesi

Daha önce arının bal yapmasından bahsetmiştik, şimdi de ekosistemdeki yerine bakalım.

- **Aczi:** Bir fırtınada savrulup gidecek kadar küçük bir böcektir.
- **Üstlendiği Büyük Vazife:** Arılar çiçek çiçek gezerek bitkilerin tozlaşmasını (üremesini) sağlar. Bugün marketlerde gördüğümüz meyve ve sebzelerin üçte biri arıların bu vazifesi sayesinde var olur. Arılar olmasa bitkiler üreyemez, otobur hayvanlar aç kalır, ardından insanlık büyük bir ekolojik felaket yaşar.
- **Vahdet İlanı:** Arının o minik omuzlarına, dünyanın bitki ve gıda düzeni yüklenmiştir. Arıyı tasarlayan el, dünyadaki bitkileri ve o bitkileri yiyen insanı da tasarlamıştır. Sanatkâr birdir.

Atmosferdeki Mikroskopik Toz Tanelerinin Lisan-ı Hali

Havadaki gözle görülmeyen, evlerimize güneş ışığı vurduğunda fark ettiğimiz minicik tozlar (aerosoller).

- **Aczi:** Rüzgârın önünde savrulan, hiçbir gücü, iradesi, akli olmayan cansız madde kırıntıları.
- **Üstlendiği Büyük Vazife:** Gökyüzündeki su buharları (bulutlar), bu küçücük toz tanelerine tutunmadan damla haline gelemeler (yoğunlaşma çekirdeği). Eğer havada bu mikro tozlar olmasaydı, yeryüzüne tek bir damla yağmur düşmezdi. Ayrıca her yıl Sahra Çölü'nden kalkan tonlarca mikroskopik toz, okyanusları aşarak Amazon Ormanları'na yağar ve oradaki bitkileri gübreler.
- **Vahdet İlanı:** Koskoca Amazon Ormanları'nı besleyen ve dünyaya yağmuru indiren sistem, bir toz tanesinin omuzlarındadır. Tozu havada uçuran kim ise, Amazonları yeşerten ve bulutları sevk eden de O'dur.

Tek Bir Ağacın Lisan-ı Hali

Bahçedeki sıradan bir çınar veya çam ağacını hayal edelim.

- **Aczi (Güçsüzlüğü):** Ağaç toprağa çakılıdır, bir adım bile atamaz. Önünde yangın çıksa kaçamaz, susuz kalsa su aramaya gidemez. Akli, fikri, laboratuvarı yoktur; kuru bir odundan ve yapraklardan ibarettir.
- **Üstlendiği Büyük Vazife:** Bu çakılı kalmış aciz varlık, kökleriyle tonlarca toprağı sınımsız tutarak koca bir dağın çökmesini (erozyonu) engeller. Yapraklarıyla devasa bir fabrika gibi çalışıp havadaki zehirli gazları süzer ve bize oksijen üretir. Yeraltı

sularını yukarı çekip havayı serinletir, bulutların oluşmasına yardım eder. Üzerinde binlerce böceğe, kuşa ve mantara ev sahipliği yapar.

- **Vahdet İlanı:** Bu tek bir ağacın nefes alıp vazife yapabilmesi için; milyonlarca kilometre uzaktaki **Güneş'e**, gökteki **buluta**, toprağın altındaki **suya** ve dünyadaki **karbon dengesine** ihtiyacı vardır. Ağacın ürettiği oksijen ise doğrudan **insanın ciğerine** bağlıdır. Yani ağaç, kâinatın genel düzeninin (**nizam-ı umumî**) tam merkezindedir. Demek ki, o tek bir ağacı bahçemize dikip çalıştıran kim ise; Güneş'i gökyüzüne asan, bulutları çeviren ve insanın ciğerini yaratan da aynı tek bir **Sâni'dir (Yaratıcıdır)**.

İnsanın Bedenindeki Acz ve Fakr (Hücre ve Kalp)

- **Acz (Güçsüzlük):** Göğsünüzün sol tarafında çalışan bir kalp var. Hayatınız boyunca milyarlarca kez durmadan çarpıyor. Peki, o kalbi siz mi çalıştırıyorsunuz? Hayır. Gece uyuduğunuzda kalbinizin, böbreklerinizin veya karaciğerinizin yönetimini size devretseler, bir dakika bile yaşayamazsınız. İnsan, kendi bedenindeki tek bir hücrenin bölünmesini bile idare etmekten acizdir. Bir virüs gelir, koca insanı yatağa serer.
- **Fakr (Muhtaçlık):** Yaşamak için her saniye havaya (oksijene) muhtacız. Kanımızın akması için yerçekimine, hücrelerimizin yenilenmesi için topraktan çıkan vitaminlere muhtacız.
- **Vahdet İlanı:** Sizin içerideki hücrelerinizin ve kalbinizin çalışması; dışarıdaki atmosferin dengesine, Güneş'in sıcaklığına ve dünyanın dönüş hızına bağlıdır. Demek ki, sizin kalbinizi göğsünüze yerleştiren kim ise, kâinatı bir saat gibi tıkır tıkır döndüren de aynı **tek bir Zattır**. Eğer kalbi yapan ayrı, Güneş'i yapan ayrı olsaydı; aradaki bu milimetrik uyum asla sağlanamazdı.

Bir Lokma Ekmeğin Arkasındaki Muhtaçlık (Mide ve Rızık)

- **Acz:** Acıktığınızda canınız bir dilim ekmek ister. Fakat siz bir buğday tanesini sıfırdan var edecek güce sahip değilsiniz. Fabrikalar kurabilirsiniz ama topraksız, güneşsiz, yağmursuz tek bir buğday üretemezsiniz.
- **Fakr:** Mideniz sadece o ekmeğe değil; o ekmeğin pişmesi için güneşe, sulanması için buluta, büyümesi için bahar mevsimine muhtaçtır. Yani insanın midesi, rızıklanmak için bütün bir kâinat fabrikasına elini uzatmış durumdadır.
- **Vahdet İlanı:** Sizin küçücük midenizin doyması için koskoca Güneş sisteminin, mevsimlerin ve bulutların ortak çalışması gerekir. Sizi aç bırakmayan ve o ekmeği önünüze koyan kim ise, Güneş'i o buğdayın tepesinde lambayı yakan da O'dur. Midenin ihtiyacı ile kâinatın dönmesi arasındaki bu bağ, **Sâni'in Vahdetini** (Yaratıcının tekliğini) gösterir. Çünkü sofrayı kuran, evi yapanın ta kendisidir.

İnsanın Duygusal ve Ruhsal Muhtaçlığı (Ebediyet Arzusu)

- **Acz:** İnsan geçmişi değiştiremez, geleceği göremez. Sevdiklerinin ölümünü engelleyemez, zamanın akışını durduramaz. Yaşlanmaktan ve yok olmaktan kaçamaz.
- **Fakr:** İnsanın kalbinde “ebediyet” (hiç ölmemek) arzusu vardır. İnsan sonsuz bir mutluluk ister, sevdiklerinden asla ayrılmamak ister. Dünyadaki hiçbir saray, hiçbir zenginlik bu arzuyu tatmin edemez. İnsan, ahirete ve cennete muhtacız diye haykırır.
- **Vahdet İlanı:** İnsanın kalbine bu “sonsuz yaşama arzusunu” koyan kim ise, o sonsuzluğu (cenneti) yaratacak olan da sadece O’dur. İnsanın ruhundaki bu muazzam boşluğu ve muhtaçlığı ancak ve ancak kâinatın, zamanın ve ölümün mutlak hâkimi olan **Tek bir Yaratıcı** doldurabilir.

Binaenaleyh Sâni’in vâcib ve vâhid olduğuna her şeyde iki şahit olduğu gibi Hâlık’ın Ehad ve Samed olduğuna da her bir zîhayatta iki âyet vardır. (* İhtar: Kâinatın eczasından her bir cüzün elli beş lisanla Vâhid-i Ehad ve Vâcibü’l-vücut’u ilan etmekte olduğunu, Kur’an’ın feyzinden fehmedip icmalen Katre namındaki eserimde beyan etmişimdir. Arzu eden oraya müracaat etsin.)

Bediüzzaman Hazretleri bu cümlede diyor ki: **Her şeyde Allah’ın Vâcib ve Vâhid olduğuna iki şahit vardır. Her bir hayat sahibinde de Allah’ın Ehad ve Samed olduğuna iki ayet vardır.** Yani cansız olsun canlı olsun her varlık, kendi hâliyle Allah’ın varlığını ve birliğini ilan eder; canlı varlıklarda ise bu ilan daha parlak ve daha hususî görünür.

Birinci Şahit: Acz ve Fakr

Her varlık zatında son derece âciz ve fakirdir. Kendi kendine var olamaz, kendini yaşatamaz, kendi vazifesini bilemez. Fakat bu acz ve fakrına rağmen, kendi gücünün çok üstünde işler görür. Mesela bir çekirdek koca ağacı netice verir; bir arı bal yapar; bir hücre bedenini hayatına hizmet eder. Bu hâl gösterir ki bunlar kendi kendine iş görmüyor; onları çalıştıran, varlığı zarurî olan **Vâcibü’l-vücut** bir Zât vardır.

İkinci Şahit: Umumî Nizama Hizmet

Her varlık, kendi acziyle beraber kâinatın umumî nizamına hizmet eden bir vazife taşır. Güneş ışık verir, hava nefes olur, su hayat taşır, toprak bitkilere beşik olur, arı çiçeklerle irtibat kurar, ağaç meyve verir. Her biri küçük veya âciz görünse de büyük nizamın bir parçası olarak çalışır. Bu kadar farklı varlığı aynı nizama hizmet ettirmek, ancak bütün kâinatı kudret elinde tutan **Vâhid** bir Zât’a mahsustur.

Vâhidiyet ve Ehadiyet Farkı

Bu iki şahit, bakış açısına göre aynı zamanda iki ayet olur. Eğer bu hakikate kâinat ölçeğinde bakarsak **Vâhidiyet** görünür. Yani bütün varlıkların tek bir nizam içinde, tek bir Rabbin emriyle çalıştığını görürüz. Fakat aynı hakikati bir tek canlıda, mesela bir hücrede, bir arıda, bir insanda tefekkür edersek **Ehadiyet** görünür. Çünkü Allah'ın birliği, o tek varlık üzerinde hususî bir mühür gibi okunur.

Samediyet Ciheti

Acz ve fakr cihetinden baktığımızda ise **Samediyet** görünür. Çünkü bütün mahlûkat muhtaçtır; hiçbir varlık kendi varlığına, rızıkına, hayatına ve vazifesine sahip değildir. Her şey Allah'a muhtaçtır; Allah ise hiçbir şeye muhtaç değildir. İşte "Samed" ismi bu hakikati bildirir: **Her şey O'na dayanır, O ise hiçbir şeye dayanmaz.**

Netice

Demek varlıkların acz ve fakr içinde kendi güçlerinin üstünde işler yapması, Allah'ın **Vâcib** olduğunu gösterir. Aynı varlıkların umumî nizamı muhafaza edecek vazifelerde çalışması, Allah'ın **Vâhid** olduğunu gösterir.

Bu hakikat bir tek canlıda hususî olarak okunursa Allah'ın **Ehad** olduğu; bütün mahlûkatın ihtiyaç ve fakrıyla okunursa Allah'ın **Samed** olduğu anlaşılır.

Böylece her şey iki şahit, her zîhayat ise iki ayetle Allah'ın varlığını, birliğini, ehadiyetini ve samediyetini ilan eder.